

Wistok Görny

Obwód Szkolny S a n o k

Powiat ..S.a.n.o.k....

Gmina Zbiorowa Kouciwów Miejscowość Wiśtok Wielki

K W E S T J O N A R J U S Z

w sprawie badań środowiskowych.

I/. Luźność .

a/ charakterystyka danej miejscowości pod względem narodowości / Rusini, Ukraińcy, Łemkowie i.t.p./ oraz krótka historia jej powstania.

Wiśtok gminy lińcy 1113 mieszkańców, w tym

Ukraińców	62%
Rusiniów - Łemkowie	35%
Żydów	2%
Cyganów	1%

Z powodu braku broni i uzdnie parafjalnym i innymi historji powstania mi moim podać

b/ religja / rz-kat., gr-kat., prawosławna i.t.p. /

Wyznania mojżeszowe do tu
Badaory Pisma św. "Solwisze" 26 wie
Pozostały ogół wyznania grecko-kat.

c/ sposób gospodarki / sposób uprawy roli, urodzajność, użycie nawozów
sztucznych, wielkość gospodarstw, przemysł domowy i.t.p. /

Mieszkańcy tubejnej wioski uprawiają ziemię pługiem.
Urodzajność ziemi bardzo słaba - wydaje w największej
ilości owies, leś, ziemniaki i kapusta.

Nawozów sztucznych nie używają.
Wielkość gospodarstw sięga od 2 do 30 morgów.

Przemysł domowy ogranicza się do potrzeb
życia codziennego. Wyrobiają płótno liniowe, "bratki",
rosy, samie, pługi, bronie, kółkowniki, kosy,
kieratki, szyciaki, ubrania i bieliznę i płótno kapeluszne.

2/ życie społeczne i gospodarcze / ~~Kółka Rolnicze, Kooperatywy, Kasa~~
~~Stefczyka/ i udział ~~każ~~ w nich miejscowej ludności.~~

a/ organizacje gospodarcze /Kółka Rolnicze, Kooperatywy, Kasa Stef-
czyka/ i udział ~~każ~~ w nich miejscowej ludności.

W wymienionych organizacjach we wsi nie ma

b/ organizacje oświatowo-społeczne / Czytelnie Proświty, Czytelnie
Kaczkowskiego, Ridna Szkoła i.t.p./ i udział w nich miejscowej
ludności.

*Z wymienionych organizacji istnieje na terenie
tutejszej wsi "Czytelnia Proświty", posiadająca
53 woluminów woluminów, która wywiera bardzo
wielki wpływ na miejscową ludność.*

3/ Krótka charakterystyka ludności pod względem przekonań politycznych / stosunek do Państwa Polskiego/

Ukrayscy zamieszkałi tu Starorusini s3 lojalnymi obywatelami Państwa Polskiego, a przeciwnie politycznych starorusinich.

Ukraincy natomiast, ukayscy ulegaja wpływow ukraińskiej partji UNDO.

Jydzi ulegaja wpływow żydowskiej partji 'Agudas Israel'.

4/ Nazwiska główniejszych przodowników pracy oświatowo-społeczno-gospodarczej.

Stalcy Stibolaj - preses Prasisty.

W Wisłoku Górnym dnia 28. lutego 1936 r.

.....
podpis/

w sprawie badania środowiska.-

Nazwa miejscowości Wistok Górny

1/. Wymienić znajdujące się w niej zabytki sztuki malarskiej, architektury, jak stare kościoły, kaplice, cerkwie, dzwery, zamki, włącznie ruiny, budynki mieszkalne, zabytkowe.

Przy **każdym** zabytku bez względu na rodzaj podać krótką jego historię powstania, obecny stan i zaznaczyć czy objęty jest opieką konserwatora wojewódzkiego.

2/. Bogactwa naturalne danej miejscowości, jak źródła mineralne /podać jakie/ kopalnie, pokłady rudy, wartościowe minerały i t.d. W każdym wypadku podać przypuszczalną ilość i czy są możliwości eksploatacji.-

3/. Nazwy organizacji społeczno-oświatowych działających w tamtejszym ośrodku według stanu z dnia 1 stycznia 1938 r./wymienić organizacje polskie, ruskie, ukraińskie, łemkowskie, ilość członków poszczególnych organizacji, charakterystykę działalności i ocenę: aktywna i bierna/.-

4/. Ilość i nazwa ośrodków kulturalnych takich, jak domy ludowe polskie, Proświty, Czytelnie Kaczkowskiego, chóry, teatry ludowe, orkiestry lub inne zespoły /podać ocenę działalności: aktywna bierna/.-

5/. Organizacje gospodarcze jak spółdzielnie, kółka rolnicze, kooperatywy, kasy Stefczyka, kasy pożyczkowe, /wymienić polskie, ruskie, ukraińskie, łemkowskie /Podać charakterystykę ich działalności.-

6/. Czytelnictwo ludności /charakterystyka ogólna, oraz podać nazwy czytanych przez ludność pism gospodarczych oraz gazet. Podać nazwy czytelni oraz bibliotek znajdujących się w danych ośrodkach.-

7/. Stan dróg w danej miejscowości, rodzaj, odległość do najbliższego miasta powiatowego i połączenia /autobus, kolej, poczta / Odległość od najbliższego kościoła.

8/. Rozwój i możliwości danej miejscowości pod względem turystycznym - uzdrowiskowym - wypoczynkowym. **Zainteresowania** ludności pod tym względem i nastawienie.-

Kwestjonariusz

w sprawie badania środowiska

Wisłok Górny - wieś

pow. Sanok

Wisłok Górny jest częścią gromady Wisłok Wielki, leżącej pod 21° 59' długość. wschod. od Greenwich i 49° 24' szer. półn. Leżenie się Łowickim relik Wisłok, wypływającej na terytorjum tutejszej gromady, a należącej do sieci wodnej Wisły. okolica górysta. Beshid średni oddziela Wisłok g. od Cieszkowca z strony południowej, od wschodu graniczy Wisłok g. z Czystokorbem, od północy z Jawnimichem i Frybyszowem, od zachodu z Wisłokiem Dolnym. Średni Beshid w granicach Wisłok Górnego sięga ponad 800 m. - przeciętna wysokość wsi 530 m.

Ludność Wisłoka g. to Lemki, wyznania grecko-kat. - w ilości 1800 mieszkańców, niegdyś jednych siebie w 75% chrześcijanami. Żydów jest 20 miast, wyznania mejsenckiego.

Ludność miejscowa jest średniego wzrostu, budowa ciała proporcjonalna, serce piersi i miedniczne, kolor włosów szaryn.

Wielkość gospodarstwa sięga od 2-30 morgów.

Ziemia mało wodajna - wydaje w największej ilości owies, len, ziemniaki. Pod uprawę innych roślin i wanyw wybiera ludność najlepiej żyznej ziemi. Sadów jest bardzo mało, a które są - nie mają większej wartości, gdyż drzewa w nich są prawie w stanie drichim. Najlepszy udaje się sliwy "szkarłaki". Bydła hodują ludność dość dużo, ale resorują słabą spótkai tu łodowo. Hodowla owiec zaczęła się, poroli rozwijać. Z ptactwa domowego hodują najczęściej gęsi.

Terminologia: reha - rika, jesiara - szero, źródło - zierolo, albo studnyk, "pastwiszko - paszysko", droga - doroha, góra - hora.

legenda o przestąpieniu Wisłoka g.

w dawnych czasach grasował po ziemiach południowo-wschod. bandyta imieniem Opryszko. Rabował i mordował wzystko co spotykał po drodze - wkładał się nawet do skrzyni kofarshieli.

Tatany zaczęli go więc ścigać. Oproczko nie mając innego schronienia, uciekł w góry i ukrywał się w dziurawych lasach, skąd od czasu do czasu robił napady na t. w. doły. Po dłuższym okresie czasu widząc, że Tatany nie ścigają go już - osiedlił się na stałe w tych górach, gdzie prowadził dalej spokojny już żywot. Wybudował sobie domek z drewna, z którym z rodziną mieszkał. Potemstwo jego zaczęło się rozbudowywać, koczować zaczęło, a które z czasem przystąpiło do niej wsi pod nazwą Wisłok Wielki. Wsi Wisłok przeszedł od nazwy wsłok Wielki. 4 miejsca te niedostępne obronił się również różni starożytni, rygnanci i łowcy, którzy unikając głównym traktem sanscho - regierstom, nie odrywali zbieżki na Węgry przed przycięciem.

4. Ludność tętniła władza języcznym kumbrstom, z którym daje się zauważyć długi wpływ j. polskiego, słowackiego i czeskiego.

Słownik alfabet. wyrazów:

bilsze - więcej
 sztykaj - ymknyj
 sryjame - slyryme
 choeresz - chesz
 cihare - ciekare
 " cypol - upal
 szolorik - szloch
 szerez - poprez
 szliranka - szodka
 szynciom - sznom
 sznysho - sznaska
 szarole - szadne
 szran - szranio
 szrakuse - sznace
 kin - kin
 koida - kaida
 krakiłsky - krakovsky
 litalky - motyle
 mik - mot
 mi - mój
 nezidollo - wnet
 osin - osen
 hrit - hrov

odis - odia
 oriska - orjarka
 " patisz - patosz
 pilnicz - polnocz
 piszly - przszly
 podibro - podobno
 rilny - rowny
 " spidorycia - kabalnyk
 sry - sryj
 skirni - skosni
 " storony - strony
 Tiltko - kytko
 " rytne - wiktne
 " vin - on
 vorobie - vorobel
 rydil - urrit
 " vidporil - odpovit
 " rykistne - rykistna
 " silci - nocci
 " zviduraly - pytaly
 " zistaly - ostaly
 " zachid - zachod

Alfabet liter j. limkroshing

a A - a A

б B - б B

в B - в B

г G - г G

д D - д D

e E - e E

ф F - ф F

г G - г G

и I - и I

и U - и U

ю Y - ю Y

к K - к K

л L - л L

м M - м M

н N - н N

о O - о O

п P - п P

р R - р R

с S - с S

т T - т T

у Y - у Y

в B - в B

в B - в B

з Z - з Z

и I - и I

к K - к K

л L - л L

м M - м M

н N - н N

б B - б B

д D - д D

е E - е E

ю Y - ю Y

Polacy Miśzkancy Wisłoka G. są bardzo biedni. Własne
 plody ziemne nie wystarczają im do życia, to też
 z daleka dawa wychodzą oni na zarobek na t. zw. "duty".
 Na czas letni więc wybierają się. Tam w dobach pracują
 podczas żniw i kopania ziemniaków, a zrobione plody
 przewożą do osi.

Pręta pól odbywa się prostym sposobem. Wzdłuż
 wyrosi "gasela" słomki, którą później wosną rozgarnia pro
 pole i osie pługiem. W rano pale sieje zboże,
 a następnie bronuje.

Sadzenie ziemniaków odbywa się dość ciekawie.
 W zrotanych szkiech wykopują motyką dolki. W dolki te
 wsadają ziemniaki, przysypując go ziemią, następnego dnia

Wykopane ziemniaki i buraki przechowują w kopcach,
 wstawiwszy sobie w komosie kilka metrów na dno zimowy.
 W komosie przechowują zboże, miazę, kiszoną kapustę i inne
 drobniejne produkty.

- jediospis -
- kapusta -
- pyroby - pierogi
- levesz - zupa kartofl.
- beluskiy - kluski
- rizantkiy - makaron
- pancathy - pancake
- mieso - mięso
- bandurkiy - ziemniaki
- brooch - górk
- boršč - burak
- chlib - chleb
- tryby - grzyby
- kiselycisi - żur
- staranka - seiersanka
- usipok - uszerek (placki z makiem)
- hib - bób
- varjanka - kwas kapusiany
- optasky - kluski z makiem
- bobakhiy -
- polytka - potwór

Wymienione potrawy
 ugotowane są z kasielij
 prosa rolni.

Ryby:

- "pstruhy" - pstragi
- "morereny" -
- "maskali" -
- "koby" -
- "jalkci" - jelce
- "szczupaki" - mampaki
- "slyzy" - slize
- "cygany" -
- "kolovcei" -
- "ryby" -

Ryby łowia przeważnie rękoma, rzadko ręką.
 Wszelkie sieci uchodzące w sferę gospodarstwa
 domowego wyrobem siebie ludności samej. Przemysł ludowy
 ogranicza się do potrzeb życia codziennego.

Strój ludowy: koszula, spodnie, chodaki, gwizda, kapelusz
 słomiany

Strój lud. kobiece: koszula - "sowucha", spodnie - "spidnycia",
 fartuch - "zapaska", chodaki, serdaki - "lejbyczaki",
 huśtka, "ptuchta", nowolokny.

Budown. - Chaty - "chyzie" są przeważnie kształtu prostokąta,
 długi, a dachach wysokich i stromych, krytych
 przeważnie słomą. Hiciejse części chaty, składająca się
 z niskiej izby i komory, przeznaczona jest na mieszkanie -
 pozostała zaś część przeznaczona jest na budynki ekonomiczne.

Cerkiew znajduje się na wsi - wybudowana
 z drewna - o tynku kopułach. Obok znajduje się dzwonnica
 murowana. Obecna cerkiew wybudowana r. 1867 jest turecką,
 z rzędu, gdyż poprzednie spaliły się.

Spóź dom. i nacynia - 4 izbie mieszkalnej znajduje się
 bardzo prymitywne łóżko - "postil", stół - "leci"
 ustawiony w rogu i ławki ustawione dookoła izby.
 U progu wisi kołyszka.

Z nacyni używają tylko misek glinianych, garnków
 zielonych i tyłek drewnianych, które myją w necie.

Idzie są ustrojone obrazami świątecznymi i różnokolorowymi
 wycinankami z papieru.

Higijena stoi na wsi bardzo nisko. Do prania
 i mycia się mydła prawie nie używają. W całej
 zagrodzie jest miedlnictwo i mępnictwo. Skimmo odskierwan
 różnych czynności są jednak uporni w stosunku
 do higieny.

Najstarsze budynek przydrożne pochodzi z XIX w. -

6. *vystarione pmet mrimujnych gospodary na swoich gromtach*
ludnosci umiescowa wieny v strechy i dusky
wizane z stobz smatlega. vieny, ze duch smatlega wraca
po smierci i msci sie na tych, ktory mu za zysta
dokucali. ludnosci sporiada s.p. tabie zlatsemine
Qued hilkoma lity umarl dšap, ktorego duch wracel
i mscil sie v strasny spsib na ludiach i wienstach -
z tak trvalo rok. Nie pomogly mboicustva ani modlitby.
Spravackili vice z cech esarodlicija, ktory zistami vyvedit
vego ducha do grobu. Vastopnie udeli sie vnysey na
ementan, odhopali gotb i uicli zmatsemine glöz,
z ktorej nelomo lala sie, hrov. Od tej chvili pinstalo
na vsi strany.

ludnosci nie jest pohona. Do cerkvi chodsz
stany - mlodci sacho chodsz. Uklonaz modlitby to
otese nesz i Bohorodyce

"Otere nesz ide jesy na nebesych da sviatyjcia imje
Troje da pryjde esstvo Troje, da bude rola Troje jeho na
nebesy i na zemly. Chlit nesz nasemny dai nam dves
i ostary nam dolhy nese jeho ze i my starobjem
dolinyhom narym i nerody nas vo isthosemije no i sbary
nos ot Euhroho - amin"

Bohorodyce Divo radijria straduvarameje cherije
zhaspod z Tobojcu biskostorema Ty v iensch i biskostoreu
pod ceseva Trojeho jeho rodyla jesy chrysta spesa
i zbavytela dusam nanam - amin"

Gdy chodci z medycynz ludnosci leury
sie sama zistami jeh cyntorja, pielnem, meicmentz,
šopnehem i rodtoparici. Gdy juš sami porošit nie mozz,
udaja sie do zuechora. V isthodemym vyvedlan, gdy
i zuechor nie pomie, udaja sie do lehana.

Viadomosci z zahasu tvorossici ludovej sz
bascho ubogie, z te viadomosci ktireby moina zetrac,
nie predstavija vichnej vartisei.
Pisni - šie var.

Bože predricnyj narodijšia
prysoč dves iz nebes
šresoby spasty lud wij ves
i stinyšia"

viethanoc

"Chrystos wshrese i smertoy
smertyn v smert' poyrat'
Isus stese v broshy
izrat' daroval"

Jordan

"Jordan riki spiszysia kadytysia
sebo poychodyt' Gospodu kopytysia
v tili yde nyo na tranoloyji
y sed y ma uslubny t'ebite"

pynebor

"vichnaya pamiat'
vichnaya pamiat'
vichnaya pamiat'"

broshiny

"Znaty Boie maty, re nass lunn bolhaty
bo joho stolonho v horilhom vitajit
v horilhom vitajit chlibonhom vitrajit
maty Boie maty, re nass lunn bolhaty"

veselo

"Va vyslichim moliti
pymymala hosti
hop etup jucha cha
synharoscha moloda
Synharoscha moloda
daj horifly daj rina
hop etup jucha cha
synharoscha moloda
Glasti sia popyly
synharoschu styly
hop cing jucha cha
synharoscha moloda"

Domisovai jest duo rodin o jednalovych
nerislah, p'ato ur'ogaja p'ser'visti, led mi v formie
z'sostivoy, tykto dla sd'ozhmenia n.p.

- Sopinka Vesyl - herbezakit'
- Rapenda V. - "morditan"
- Islechle V. - "vajniest"
- Darovshi V. - "fomkanyu"
- Kordan St. - "pisshy"

102

Talnie przeswisko ma kaidy gospodarst. Wzrostk rozole mi ugraja
n.p. (Grane de idess? - do meritana albo do lombanyne)
Przewisko te pmedudz z ija na syna - i Tak jest zalewiec dawa

Rodlice niechotnie posylaja dzieci do roboty
Gony, szienuemyke z miso ne roboty, a to ssto rin sia
Lepar nascije to i Tak zabude, a do roboty mi jako Treba"

Chorabussi stoi pod kaidym rzygdem miso.
Bardzo prucziny procent mgyozym rzye i kontubimacie. Gdy
chudsi o wychowanie moralne dzieci, to strzymaja bardzo
gorzacy przyklad od starzych, a niejednokrotnie i od
rodzicow, niezapujajacych sie, zupelnie przed dzieciami aui
i sioie aui cymie.

Z podrozowiec uigranych sa: "Stara Ysusa Chrysta",
"Daj Bzie mrestie" - "Daj Bzie zdorortu" - "zbroj deii"

Z organizacyj gromadno-gospodarowych miedzyje
sie tytko "Prosvita", ktora ulega wplywom ukraińskiej
partji U. "N. D. O.

Sirsi granietna nie posiada sadnego wplywu
na zycie spolacne srodowiska.

Dnia 22. X. 36.

L. p.

Sprawa

Pro

Pana Inspektora Szkolnego

w Sanoku.

W odpowiedzi na pismo tj. Inspektoratu Szkolnego
z dnia 12. X. 36. w sprawie kalendarza Lemberzkiego domostw,
ze przy realizacji kalendarza w kl. I. napotyka się na duże
trudności, ponieważ w kl. I kalendarz uwzględnia dzień
a następnie pismo. Dzieci odwołane do domu i trudności
opowiadają pismo, bo odwie się, że nawet w kl. II. trzeba
do przepisania dzieci domkuja a nie pisać

Podjęliśmy Lemberzkie dla kl. II i III. zawierają dużo
spraw, niezgodnych z językiem i t. ludności.

Kalendarz ten. moim rozpolitykowana i rozagitarane
odnosi się bardzo nieprzyjemnie do podjętym i nauki
j. Lemberzkiego, dając temu sprz. nawet na zebraniach
rodzicielskich.

Górnianin
p. d. list. wst.

Wisłok Górny, dnia 27. I. 1938.
L: 8.

Inspektorat Szkolny Obwodowy

w Łanoku.

Wykonując polecenie Inspektoratu z dnia 25. I. 1938
do Nr. 71/38/PnT donoszę, iż na tutejszym terenie nie
przejawia się akcja, mająca na celu wycofanie
bukwaru Łankowskiego.

Inna Byj-Ływestor
naus.

L. 54/39

Inspektorat Szkolny
w Sanoku.

Nawiązując do treści zataczanego kwestionariusza w sprawie badania środowiska, Kierownictwo Szkoły podaje:

Nazwa miejscowości: Wisłok Górny.

ad pkt. 1-5. nie ma we wsi nic szczególnego.

" " 6. - ludność czyta gazety polskie: "Polska Wieś", "Inwalida", oraz pisma ruskie: "Nasz Lemko", "Nowy Leś", "Na Peretomi", "Narodnia Sprawa", "Beskid Ukrański". Gazety są zakupywane przez poszczególnych mieszkańców. Czytelnia jak również biblioteki nie ma.

ad pkt. 7. - wieś leży przy głównej drodze Komańcza - Jasłiska im. gen. Tadeusza Kasprzyckiego. Stan drogi średni, - brak połączenia z Komańczą, gdzie znajduje się stacja kolejowa, poczta oraz kościół. Odległość do miasta powiatowego Sanok wynosi około 50 km. Odległość do kościoła wynosi 9 km.

ad pkt. 8. Ze względu na małą odległość do Komańcza (9 km), która jest miejscowością letniskową, istniałaby możliwość rozwoju Wisłoka Górnego jako miejscowości wypoczynkowej. Należałoby tylko wprowadzić komunikację autobusową oraz wzbudzić zainteresowanie ludności i zachęcić ją do przygotowania odpowiednich mieszkań dla letników. Z powodu braku stałego połączenia z Komańczą istnieją trudności aprowizacyjne.

Kocójówna Helena
p.o. kier. szkoły.

PLAN WISŁOKA WIELKIEGO.

1:37500.

LEGENDA:

gran. Wisłoka Górny i Dol.

droga ukończona.

" nieukończona.

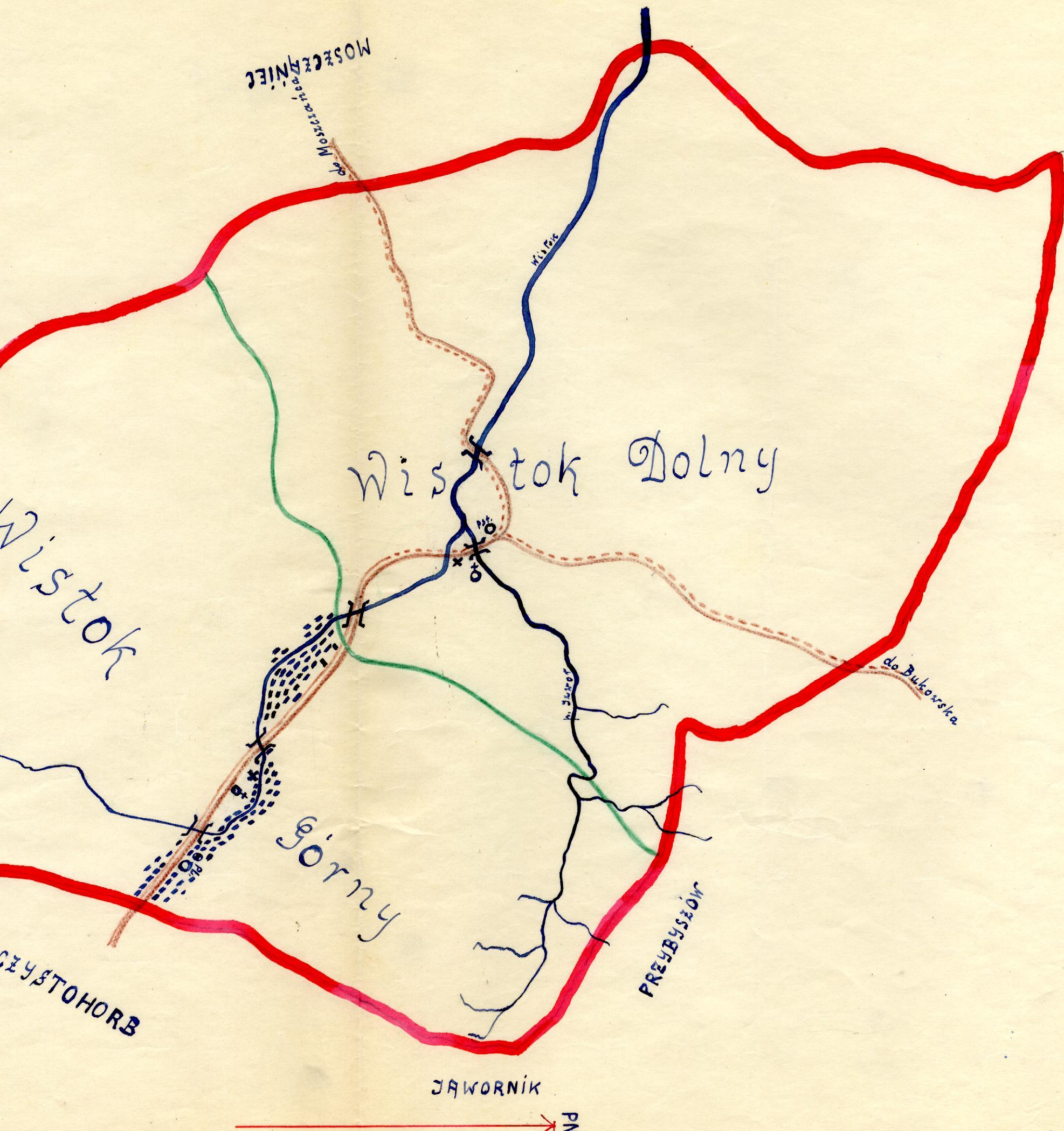
x szkoła

o cerkiew

o o Dłaczka Str. Gran.
i Postępnick P. P.

Zabudowania
gospodarcze.

GO.

Wistak Gortney - m. h. o. b. a.

RM